

Ефективна економіка № 12, 2017

УДК 658.511

*I. В. Замула,
д. е. н., проф., професор кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир
В. В. Травін,
к. е. н., доц., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир
Н. О. Радінович,*

магістрант кафедри обліку і аудиту, Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ЇЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*I. V. Zamula,
Professor, doctor of Economic Sciences, professor of the Department of Accounting and Auditing,
Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr
V. V. Travin,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of Economics and Entrepreneurship,
Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr
N. O. Radinovuch,
Master of the Department of Accounting and Auditing, Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr*

ANALYSIS OF THE FINANCIAL STATE OF THE BAKERY COMPANIES AS THE BASIS OF FORMING MECHANISMS FOR ITS SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Реалізація механізмів сталого розвитку в жорстких ринкових умовах потребує належної підготовки, зокрема, достовірної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. Інвестування в нестабільній ринковій економіці в діяльність будь-якого підприємства апriorі має достатньо високий рівень ризику. Ще більшої уваги потребує оцінка фінансового стану об'єкта, коли мова йде про можливість реалізації положень концепції сталого розвитку. Тому потрібно всебічно і поглиблено оцінити фінансовий стан об'єкта. Достовірну інформацію щодо показників діяльності підприємства надасть фінансовий аналіз. Фінансові показники дають можливість отримати інформацію про ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність, перспективи розвитку, а також забезпечити основу для формування механізмів сталого розвитку в галузі, в якій працює даний суб'єкт господарювання.

Метою дослідження є розробка методичних положень аналізу фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі України задля створення умов для управління результатами їх діяльності, а також забезпечення формування механізмів сталого розвитку.

Для розв'язання визначених завдань та досягнення мети використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: системного аналізу, причинно-наслідкових зв'язків, порівняльний аналіз, графічний, моделювання.

У результаті дослідження було описано методiku аналізу фінансового стану підприємств та здійснена апробація даної методики на підприємствах хлібопекарської галузі України. Комплексний аналіз фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі дозволив виявити сильні та слабкі сторони у їх виробничо-господарській діяльності та запропонувати напрямок покращення їх роботи в контексті реалізації принципів сталого розвитку.

Наведена методика аналізу дозволила оцінити інвестиційну привабливість хлібопекарської галузі України, використовуючи ряд основних показників оцінки фінансового стану підприємств.

Realization of mechanisms of sustainable development in difficult market conditions requires proper preparation, in particular, reliable estimation of financial condition of business entities. Investing in an unstable market economy in the activity of any enterprise a priori has a rather high level of risk. Even more attention is needed to assess the financial condition of the facility when it comes to the possibility of implementing the provisions of the concept of sustainable development. Therefore, it is necessary to comprehensively and in-depth assess the financial condition of the object. True information about the performance of the company will provide financial analysis. Financial indicators provide an opportunity to obtain information on the effectiveness of the enterprise, its competitiveness, prospects of development, as well as provide the basis for the formation of sustainable development mechanisms in the industry in which this entity operates.

The purpose of the study is to develop methodological provisions for analyzing the financial state of the enterprises of the bakery industry in Ukraine in order to create conditions for managing the results of their activities, as well as ensuring the formation of mechanisms for sustainable development.

To solve specific tasks and achieve the goal, a set of complementary research methods was used: system analysis, causal relationships, comparative analysis, graphical modeling.

As a result of the study, a methodology for analyzing the financial condition of enterprises was described and an approbation of this methodology was carried out at the enterprises of the baking industry of Ukraine. A comprehensive analysis of the financial situation of bakery enterprises enabled us to identify the strengths and weaknesses of their production and economic activity and to offer a direction for improving their work in the context of implementation of the principles of sustainable development.

The presented methodology of analysis allowed to assess the investment attractiveness of the bakery industry in Ukraine, using a number of key indicators for assessing the financial condition of enterprises.

Ключові слова: *аналіз, фінансовий аналіз, сталий розвиток, фінансовий стан, майновий потенціал, інвестиційна привабливість, хлібопекарська галузь.*

Key words: *analysis, financial analysis, sustainable development, financial status, property potential, investment attractiveness, baking industry.*

Постановка проблеми та зв’язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. В ринкових умовах відбувається постійне загострення конкурентної боротьби, зокрема, це стосується розвитку хлібопекарської галузі в Україні. Тому важливою є достовірна оцінка фінансового стану суб’єкта господарювання як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів з метою прийняття поточних і стратегічних управлінських рішень. Фінансові показники дають можливість отримати інформацію про ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність, перспективи розвитку, тощо необхідну для управління підприємством та прийняття рішень щодо участі в ньому.

Хлібопекарська галузь одна з найважливіших галузей, оскільки характеризується великими масштабами виробництва та відіграє провідну роль в харчовій промисловості України. Щоденний раціон споживання хліба на кожного українця становить більше 15% [3].

Загалом по Україні за 2004-2015 рр. спостерігається спад виробництва хліба хлібобулочних та борошняних виробів більше, ніж на 40% [10]. Головною причиною цього є зміна структури споживання, застарілі технологічні процеси, значна зношеність основних засобів, зниження рівня державних дотацій і, як наслідок, збитковість підприємств даної галузі тощо. Застосування результатів фінансового аналізу при управлінні такими підприємствами дозволить здійснювати постійний моніторинг їх фінансового стану, спрямований на визначення сильних і слабких сторін в діяльності підприємства, розробку заходів для запобігання чи покращення певних результатів їх діяльності, а також оцінювати можливість реалізації положень концепції сталого розвитку як на рівні підприємства так і на рівні галузі. Інвестиції в діяльність підприємств хлібопекарської галузі сприятимуть запровадженню ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій виробництва, що призведе до зниження собівартості продукції, та оновити основні засоби, що значно підвищить якість продукції, дозволить розширити асортиментний ряд. Отже, забезпечення умов для інвестування в діяльність підприємств даної галузі сприятиме виходу з кризової ситуації та дасть можливість забезпечити функціонування механізмів сталого розвитку .

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і методичних аспектів аналізу фінансового стану підприємств здійснили такі вчені, як Л.М. Кіндрацька [1], В.В. Ковальов [2], І.Д. Лазаришина [4], Є.В. Мних [5], Ю.Ю. Мороз[6], О.В. Олійник [7, 8], А.М. Поддєрьогін[9], Г.В. Савицька, Ю.С. Цал-Цалко [11], А.Д. Шеремет [11] та ін.

Метою дослідження є розробка методичних положень аналізу фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі України задля створення умов для управління результатами їх діяльності, а також забезпечення формування механізмів сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз фінансового стану є важливою складовою процесу управління підприємством. За результатами аналізу менеджер може одержати необхідні йому основні, найбільш інформативні для прийняття певного рішення параметри, які дають об’єктивну й точну картину стану та результатів діяльності підприємства. Крім того, кредитори та інвестори аналізують фінансовий стан підприємств, щоб мінімізувати свої ризики за позиками та внесками, а також для необхідного диференціювання відсоткових ставок.

Отже, фінансовий аналіз – це метод оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства. Він є основою обґрунтування рішень у сфері управління ресурсами підприємства та прийняття участі в його діяльності.

Звідси, метою фінансового аналізу є інформаційне забезпечення прийняття рішень, на які істотно впливають фактичні та/або прогнозні показники фінансового стану підприємства. При цьому необхідно виділити певну кількість ключових, найінформативніших параметрів, що об’єктивно та всебічно характеризують фінансовий стан підприємства. Такими параметрами вважаємо:

- майновий стан (характеризується розміром, складом і станом засобів, якими володіє підприємство);
- ліквідність та платоспроможність (визначає ступінь здатності підприємств перетворити свої засоби в грошові кошти для покриття боргових зобов'язань та їх достатність для покриття негайних поточних зобов'язань);
- фінансову стійкість (дотримання умов фінансової рівноваги між власними та залученими джерелами фінансування активів);
- ділову активність (оцінка темпів зміни основних показників обсягу діяльності та економічного потенціалу підприємства);
- результативність діяльності (характеризується доходними, витратними та ресурсними показниками рентабельності та левериджу);
- ймовірність неплатоспроможності та банкрутства підприємства (передбачає визначення наявності й типу неплатоспроможності та прогнозування розвитку підприємства).

Враховуючи перераховані параметри, проведемо оцінку фінансового стану ряду підприємств хлібопекарської галузі України з метою виявлення напрямів розвитку їх діяльності та встановлення перспектив реалізації положень концепції сталого розвитку. Основними завданнями фінансового аналізу при цьому є:

- загальне оцінювання фінансового стану підприємства (майновий стан, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, рух грошових коштів, ефективність та рентабельність діяльності, ймовірність неплатоспроможності та банкрутства підприємства);
- виявлення змін у фінансовому стані в просторі і часі, виявлення основних факторів, що спричинили зміни у фінансовому стані;
- прогноз основних тенденцій у фінансовому стані.

Для здійснення аналізу фінансового стану було обрано фінансову звітність п'яти підприємств хлібопекарської галузі різних областей України: ПАТ "Запорізький хлібозавод №3" Київської обл., ПАТ "Червонозаводський хлібозавод" Полтавської обл., ПАТ "Олександрійський хлібозавод" Кіровоградської обл., ПАТ "Коростенський хлібозавод" Житомирської обл., ПАТ "Ізяславський хлібозавод" Хмельницької обл. Основні показники їх діяльності наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Показники фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі України

Показники	ПАТ "Запорізький хлібозавод №3"					ПАТ "Червонозаводський хлібозавод"					ПАТ "Олександрійський хлібозавод"					ПАТ "Коростенський хлібозавод"					ПАТ "Ізяславський хлібозавод"					
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	
Показники майнового стану																										
Робочий капітал, млн. грн.	20,1	17,7	15,8	31,8	43,4	-1,4	-0,8	-1,6	-1,4	-0,5	-	10,3	14,5	14,8	14,5	14,7	-	10,6	-	11,4	-	10,9	-	13,9	-	18,6
Коефіцієнт зносу, %	46	53	59	65	65	65	66	58	62	65	0	0	43	47	47	53	59	68	78	82	60	60	67	67	57	
Показники ліквідності та платоспроможності																										
Загальний показник ліквідності	1,0	1,05	0,90	0,82	0,63	0,73	1,47	0,60	0,51	0,76	0,73	1,47	0,60	0,51	0,76	0,68	0,51	0,37	0,24	0,05	0,32	0,29	0,30	0,29	0,29	
Коефіцієнт покриття	1,9	1,7	1,4	2,5	1,9	0,3	0,4	0,2	0,3	0,7	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	7,2	9,2	10,8	12,6	10,0	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,7	0,8	0,1	0,7	0,2	0,01	0,03	0,03	0,03	0	0	0	0	0	0	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	1,5	3,2	3,8	3,4	3,4	
Інтегральний показник платоспроможності	5,6	6,2	2,3	7,1	3,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,7	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	15,4	26,9	32,7	31,9	28,5	
Показники фінансової стійкості																										
Тип фінансової стійкості	нормальна		абсолютна		нестійкий					нестійкий					нестійкий					абсолютна						
Коефіцієнт автономії	0,5	0,4	0,6	0,6	0,7	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,3	-0,6	-0,4	-0,6	0	0	-0,3	-0,1	-0,2	-0,3	-0,6	-0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	
Коефіцієнт фінансової залежності	2,2	2,4	1,8	1,7	1,4	-8,8	5,3	-6,8	-10,5	3,2	-1,7	-2,3	-1,7	114,8	825,5	-10,3	-5,8	-3,3	-1,8	-1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	
Аналіз показників рентабельності підприємств																										
Рентабельність продукції, %	32,1	15,8	26,5	33,6	39,5	11,4	21,0	7,7	-3,5	-9,3	0	176,4	0	0	0	0	28,7	29,8	24,6	13,3	43,9	49,0	54,8	53,8	58,6	
Рентабельність підприємства, %	2,1	-5,5	6,5	13,2	2,9	-43,3	30,4	-32,0	4,5	-13,6	0	-0,9	-3,4	-0,0	0,1	0	-7,6	-10,0	-26,3	-33,2	23,8	25,0	17,7	17,1	27,7	

Встановлено ряд переваг у майновому стані, які характеризують інвестиційну привабливість досліджуваних підприємств:

– зростання майнового потенціалу підприємств у 2015 р. порівняно з 2011 р.; в середньому цей показник зріс від 11,9% у ПАТ "Коростенський хлібо завод" до 126,6% у ПАТ "Запорізький хлібо завод". Виявлена ситуація характеризує можливість розширення виробництва підприємства з наявною у нього виробничою базою та потенційна можливість отримати кращі фінансові результати у порівнянні з 2011 р.;

– вкладання коштів в нематеріальні активи (ПАТ "Коростенський хлібо завод" 113 тис. грн. за 2011-2015 рр.; ПАТ "Ізяславський хлібо завод" 16 тис. грн. у 2015 році порівняно з 2011 р. – 14 тис. грн.), що свідчить про обрану інноваційну стратегію розвитку підприємств;

– наявність значної суми та частки власного капіталу в загальному капіталі підприємства (це стосується ПАТ "Запорізький хлібо завод №3" за аналізований період частка зросла з 46,1% до 73,2% та ПАТ "Ізяславський хлібо завод" від 90,2% до 93,0%). Отже, у досліджуваних підприємств спостерігається незначна залежність від зовнішніх джерел фінансування, що в умовах нестабільної економіки в країні є позитивним;

– зростання поточних зобов'язань (в частині короткострокових кредитів) свідчить про довіру кредиторів до підприємств, про позитивний діловий імідж останніх (це стосується ПАТ "Запорізький хлібо завод №3" за аналізований період частка зросла на 333,9%).

Разом з цим виявлено ряд негативних показників в діяльності досліджуваних підприємств хлібопекарської галузі:

– від'ємне значення робочого капіталу за 2011-2015 рр. у ПАТ "Червонозаводський хлібо завод", ПАТ "Олександрійський хлібо завод" та ПАТ "Коростенський хлібо завод" свідчить про недостатню суму оборотних засобів, щоб погасити свої поточні зобов'язання. Виявлена ситуація є однією з ознак неплатоспроможності підприємств;

– нерациональне співвідношення між необоротними і оборотними засобами, так у ПАТ "Ізяславський хлібо завод" за аналізований період даний показник коливався в межах 0,3-0,4;у ПАТ "Коростенський хлібо завод" – скоротився від 2,1 до 0,8.При цьому у всіх досліджуваних підприємств спостерігається наявність значної суми поточної та довгострокової дебіторської заборгованості, що є негативною тенденцією, оскільки у підприємств скорочуються засоби в обороті, що негативно впливає на їх платоспроможність;

– значна зношеність основних засобів, яка у всіх підприємствах досягла 50%, а у більшості і значно перевищила зазначену межу, що потребує інвестування в оновлення виробничих потужностей;

– різке зростання суми запасів (в середньому на 65 %), що спричинене нестабільною економічною ситуацією. Виявлена ситуація не є обґрунтованою для хлібопекарської галузі, оскільки обумовлена недоцільністю зберігання значної кількості виробничих запасів та готової продукції на складах з огляду на обмежений термін їх придатності до використання. Така ситуація спричиняє ряд негативних наслідків: формування неліквідних запасів, строк придатності до використання яких минув; зростання витрат на зберігання надлишкових запасів; відволікання грошових коштів з обороту;

– незначна сума та частка власного капіталу у загальному капіталі підприємства (це стосується ПАТ "Червонозаводський хлібо завод" 30,8% у 2015 р., ПАТ "Олександрійський хлібо завод" 0,1% у 2015 р. та ПАТ "Коростенський хлібо завод" -76,5% у 2015 р.). Дане явище спричинене наростанням суми непокритих збитків, а отже, характеризує зростання фінансової залежності таких підприємств від зовнішніх джерел фінансування;

– відсутність залучення капіталу на поточній і довгостроковій основі (це стосується ПАТ "Червонозаводський хлібо завод", ПАТ "Олександрійський хлібо завод" та ПАТ "Коростенський хлібо завод"), що обмежує ресурси в обороті таких підприємств.

За результатами аналізу ліквідності та платоспроможності підприємств хлібопекарської галузі, виявлено таке:

– за аналізований період спостерігається недостатня сума платіжних засобів з урахуванням їх ліквідності щоб погасити всі платіжні зобов'язання відповідно до строків їх погашення; ліквідність підприємств дуже мала і має тенденцію до скорочення, що негативно впливає на платоспроможність і кредитоспроможність підприємств;

– вартість оборотних активів досліджуваних підприємств перевищує вартість поточних зобов'язань в середньому у 1,3 рази, що свідчить про недостатню кількість оборотних засобів для продовження нормальної діяльності підприємства за умови вимушеного погашення всієї суми поточних зобов'язань.

За аналізований період тільки два підприємства з досліджуваних, зокрема ПАТ "Запорізький хлібо завод №3" та ПАТ "Ізяславський хлібо завод",були кредитоспроможним, незважаючи на незадовільні значення ряду показників. Головною їх перевагою є наявність грошових коштів і прибутковість діяльності.

Здійснивши аналіз фінансової стійкості підприємств хлібопекарської галузі, можна виділити такі переваги та недоліки у їх роботі:

– у ПАТ "Запорізький хлібо завод №3" починаючи з 2013 р. та ПАТ "Ізяславський хлібо завод" була абсолютна стійкість фінансового стану. У інших досліджуваних суб'єктів спостерігався нестійкий фінансовий стан. Причиною цього стала збитковість господарської діяльності, незначна частка власного капіталу у загальній сумі майна та відсутність залучення довгострокових кредитів;

– у 40 % досліджуваних підприємств спостерігається незначна частка власного капіталу у загальному капіталі підприємства (в середньому 30 %); у 20 % підприємств власний капітал мав від'ємне значення. Отже, виявлено значну залежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування, що спричинене збитками від основної діяльності.

За результатами аналізу руху грошових коштів досліджуваних підприємств, можна виділити такі переваги та недоліки у їх роботі:

– найбільша частка грошових надходжень за 2011-2015 рр. сформована від операційної діяльності, в середньому даний показник становить від 86,0% до 100,0%, що характеризує значну залежність підприємств від кон'юнктури ринку продукції, яку воно виготовляє, тому на перспективу потрібно активно діяти також і в інших видах діяльності, збільшуючи надходження від них;

– найбільша частка грошових витрачань також припадає на операційну діяльність і в середньому становить від 83,3% до 100,0% (найбільші статті витрат – оплата сировини, заробітна плата, податки та збори);

– внаслідок збитковості господарської діяльності досліджуваних суб'єктів за аналізований період та дисбалансом між позитивним та негативним грошовими потоками, показники ефективності використання грошових коштів мають негативне значення, що значно знижує інвестиційну привабливість таких підприємств.

За аналізований період виявлено низьку ділову активність ПАТ "Червонозаводський хлібозавод", ПАТ "Олександрійський хлібозавод" та ПАТ "Коростенський хлібозавод", що пов'язано, в основному, зі збитковістю їх діяльності. Тільки 40 % досліджуваних підприємств були рентабельними, їх рентабельність за аналізований період в середньому складала 6,3 %.

Отже, хлібопекарська галузь України є інвестиційно непривабливою. Адже 60 % досліджуваних підприємств є неплатоспроможними у короткостроковій перспективі, мають зavelику зношеність матеріальної бази виробництва, необґрунтовано завищену вартість запасів, значну залежність від зовнішніх джерел фінансування, отримують збитки від операційної діяльності, що є основним фактором збитковості діяльності підприємства в цілому. Все це створює серйозну загрозу перед можливістю реалізації положень концепції сталого розвитку.

Висновки. Реалізація механізмів сталого розвитку в жорстких ринкових умовах потребує належної підготовки, зокрема, достовірної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. Інвестування в нестабільній ринковій економіці в діяльність будь-якого підприємства апіорі має достатньо високий рівень ризику. Ще більшої уваги потребує оцінка фінансового стану об'єкта, коли мова йде про можливість реалізації положень концепції сталого розвитку. Достовірну інформацію щодо показників діяльності підприємства надасть фінансовий аналіз. Наведена методика аналізу дозволила оцінити інвестиційну привабливість хлібопекарської галузі України та перспективи реалізації механізмів сталого розвитку, використовуючи ряд основних показників оцінки фінансового стану підприємств.

Література.

1. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. К., 2008. 487 с.
2. Ковалев В.В. Финансовый анализ. М.: Финансы и статистика, 1998. 250 с.
3. Котляренко В. О. Євроінтеграційна модель харчової промисловості ХХІ ст. : можливості для України // Формування ринкових відносин в Україні. 2004. № 3. С. 38-45.
4. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : монографія. Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
5. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 412 с.
6. Мороз Ю. Ю. Моніторинг економічного потенціалу підприємства: теорія, методологія, організація: монографія. Житомир : ФОП Кузьмін Дн.Л., 2010. 326 с.
7. Мошенський С.З., Олійник О.В.Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів; За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2007. – 704 с.
8. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2008. 653 с.
9. Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Калач Н.Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. К. : КНЕУ, 2001. 204 с.
10. Статистичний щорічник України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (<http://www.ukrstat.gov.ua>). (дата звернення 23.09.2017)
11. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю. , Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз: підручник [вид. 5-е, доповнене.]. Житомир: ПП “Рута”, 2012. 609 с.
12. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа: учеб. пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Инфра, 2012. 208 с.

References.

1. Kindrac'ka, G.I. Bilyk, M.S. and Zagorodnij, A.G. (2008), *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis]. 3rd ed, Kyiv, Ukraine.
2. Kovalev, V.V. (1998) *Fynansovuj analiz* [Financial analysis], Fynansu y statystyka, Moscow, Russia.
3. Kotljarenko, V.O. (2004) “Eurointegration model of the food industry of the XXI century: opportunities for Ukraine” *Formuvannja rynkovyh vidnosyn v Ukrai'ny*, vol. 3, pp. 38-45.
4. Lazaryshyna, I.D. (2005) *Ekonomichnyj analiz v Ukrai'ni: istorija, metodologija, praktyka* [Economic analysis in Ukraine: history, methodology, practice], Rivne, Ukraine.
5. Mnyh, Je.V. and Barabash, N.S. (2010) *Finansovyy analiz* [Financial analysis], Kyiv, Ukraine.
6. Moroz, Ju. Ju. (2010) *Monitoryng ekonomichnogo potencialu pidpryjemstva: teorija, metodologija, organizacija* [Monitoryng ekonomichnogo potential pidpryjemstva: theory, methodology, organization], Zhytomyr, Ukraine.
7. Moshens'kyj, S.Z. and Olijnyk, O.V. (2007) *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis], PP “Ruta”, Zhytomyr, Ukraine.
8. Olijnyk, O.V. (2008) *Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instytucijnyh zmin* [Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instytucijnyh zmin], Zhytomyr Ukraine.
9. Poddjer'ogin, A.M. Burjak, L.D. and Kalach, N.Ju. (2001) *Finansovyy menedzhment* [Financial management], Kyiv, Ukraine.
10. Statistical Yearbook of Ukraine (2017), available at: <http://shshsh.ukrstat.gov.ua> (Accessed 23.09.2017).
11. Cal-Calko, Ju.S. Moroz, Ju.Ju. and Sulimenko, L.A. (2012) *Finansovyy analiz* [Financial analysis], 3rd ed, PP “Ruta”, Zhytomyr, Ukraine.
12. Sheremet, A.D. Sajfulyn, R.S. and Negashev, E.V. (2012) *Metodyka fynansovogo analiza* [Method of financial analysis], 3rd ed, Ynfra, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2017 р.